
Consiliul ONU pentru Drepturile Omului
Grupul de lucru al UPR
uprsubmissions@ohchr.org

RAPORT

privind situația drepturilor omului în Republica Moldova în cadrul celui de-al 3-lea ciclu de Evaluare Periodică Universală a ONU

Acest Raport a fost elaborat de Oficiul Avocatului Poporului (Ombudsman) al Republicii Moldova, în calitatea sa de Instituție Națională pentru Drepturile Omului acreditată cu statutul „A”.

INSTITUȚIILE NAȚIONALE PENTRU DREPTURILE OMULUI

1. Statul a întreprins măsuri legislative semnificative pentru înființarea instituției naționale pentru apărarea drepturilor omului în Republica Moldova, inclusiv acordarea unui mandat constituțional pentru promovarea și apărarea drepturilor omului, prin modificarea Constituției Republicii Moldova în 2017.¹
2. Adoptarea proiectului de lege care vizează consolidarea independenței financiare a instituției, pe baza recomandărilor mecanismelor internaționale și a avizului Comisiei de la Veneția (2015), este amânată și resursele financiare planificate în cadrul PNADO² 2018-2022 pentru reconstrucția sediului OAP nu au fost distribuite.
3. În ciuda faptului că timp de 3 ani la rând, bugetul Oficiului Avocatului Poporului (OAP) a fost în continuă creștere și a fost în concordanță cu sumele solicitate de instituție, în 2021 bugetul alocat, în partea legată de îndeplinirea mandatului, a fost redus cu 32.5%.
4. Lipsa condițiilor de muncă sănătoase și nivelul scăzut al salariilor contribuie la fluctuația personalului, care are un impact negativ asupra performanței instituției.
5. Inițiativa Guvernului de a stabili un nou mandat pentru Drepturile Antreprenorilor în cadrul INDO, va submina, de asemenea, instituția Ombudsmanului, întrucât nu intră în competența unei instituții naționale pentru apărarea drepturilor omului, în conformitate cu Principiile de la Paris.

RECOMANDARE:

6. Consolidarea INDO în conformitate cu Principiile de la Paris și recomandările internaționale.

REFORMA JUSTIȚIEI

7. Accesul la justiție este adesea limitat pentru persoanele care trăiesc în sărăcie și pentru persoanele cu dizabilități, pentru supraviețuitorii violenței de gen și pentru persoanele în vârstă.³ Între dificultățile de acces la justiție sunt distanțele mari până la instanțe, timpul îndelungat de examinare a cauzelor, precum și infrastructura în instanțe, care este doar parțial adaptată pentru accesul persoanelor cu dizabilități locomotorii, pentru cei cu deficiențe de vedere sau auz.
8. Alte probleme specifice sistemului de justiție sunt: implementarea deficitară a cadrului legal; nivel scăzut de independență, transparență și integritate în sistemul judiciar; proces netransparent de selecție și numire a judecătorilor; lipsa unei voințe politice reale pentru realizarea reformei judiciare; nivel scăzut de servicii de asistență juridică garantate de stat; lipsa unor mecanisme eficiente de prevenire a corupției; nivel scăzut de încredere a publicului în sistemul de justiție și altele.⁴

DREPTURILE OMULUI ÎN TRANSNISTRIA

9. Nu există progrese semnificative cu privire la respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană după vizita expertului principal ONU privind drepturile omului, Thomas Hammarberg.
10. De altfel, criza pandemică a scos în evidență și mai mult problemele deja cunoscute cu care se confruntă locuitorii regiunii transnistrene. Astfel, locuitorilor din regiuni li s-a restricționat dreptul la libera circulație, sub pretextul stopării răspândirii virusului

¹ Titlul II, art. 59¹.

² Planul Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului.

³ potrivit unei cercetări efectuate de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) Laboratorul de Inovare (MiLab) Moldova.

⁴ Dintre respondenții intervievați pe parcursul discuțiilor de grup, persistă neîncrederea în sistemul judiciar din Republica Moldova. S-a menționat că justiția este selectivă și marcată de acte de corupție. Astfel, cei intervievați consideră că persoanele cu venituri mai mari și care au sprijin socio-politic sunt avantajate. Studiul percepțiilor asupra drepturilor omului în Republica Moldova, efectuat la comanda Oficiului Avocatului Poporului, 2021.

COVID-19. Acest lucru a condus la restricționarea altor drepturi, precum dreptul la muncă al persoanelor care lucrează pe malul drept al Nistrului. În același timp, persoanele care aveau nevoie de servicii medicale nu au avut acces, de asemenea, din cauza acestor restricții privind libera circulație. Accesul la propriile resurse financiare disponibile locuitorilor din regiune în instituțiile financiare de pe malul drept al Nistrului a fost, de asemenea, limitat.

11. Nu există mecanisme eficiente pentru promovarea și monitorizarea mecanismului situației drepturilor omului în regiunea transnistreană.
12. Asistența pentru victimele încălcărilor drepturilor omului în regiunea transnistreană este cel mai frecvent oferită de ONG-uri.

SOCIETATEA CIVILĂ ȘI APĂRĂTORII DREPTURILOR OMULUI

13. Hărțuirea și intimidarea de către politicieni a celor mai importante și reprezentative organizații neguvernamentale au avut un impact negativ asupra activității sectorului asociativ, care are un rol important în promovarea schimbărilor democratice, prin activitatea lor în diferite sfere din domenii care nu sunt acoperite de stat și prin capacitatea lor de a transforma societatea.
14. În declarațiile sale publice, Avocatul Poporului a atras atenția politicienilor că societatea civilă aparține categoriei apărătorilor drepturilor omului, care au un rol pozitiv, important și legitim în contribuția la realizarea drepturilor omului la nivel local, național, regional și internațional, inclusiv prin dialogul cu autoritățile și sprijinirea eforturilor acestora de a implementa obligațiile și angajamentele Statelor în acest sens.
15. Recomandările privind elaborarea și adoptarea unei legi speciale privind apărării drepturilor omului, precum și asigurarea adoptării unei legi privind ONG-urile care respectă standardele internaționale ale drepturilor omului, nu au fost implementate.⁵

INTERZICEREA TORTURII

16. Prin includerea Secțiunii anti-tortură în PCCOCS⁶, aceasta și-a redus eficiența, precum și identificarea și lupta împotriva torturii.
17. Cadrul legal nu definește noțiunea de „tratament inuman” și „tratament degradant” și condamnă acele acte admise numai în mod intenționat.
18. Mecanismul compensatoriu introdus ca remediu compensatoriu național pentru detenția în condiții precare nu este foarte eficient⁷.
19. Conform raportului de vizită al Consiliului pentru prevenirea torturii la Serviciul de Psihiatrie Medico-Legală al Centrului de Medicină Legală, pacienții spitalizați forțat sunt încă supuși maltratării⁸.
20. Supraaglomerarea instituțiilor de detenție rămâne acută⁹.
21. Recomandările CPT (2015/2020) rămân valabile.
22. Rata cauzelor penale inițiate cu privire la acuzațiile de tortură, tratament inuman și degradant este relativ scăzută în comparație cu numărul de plângeri înregistrate¹⁰.

⁵ Recomandarea Raportorului special al ONU privind situația apărătorilor drepturilor omului, Michel Forst, după vizita națională în 2018.

⁶ Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale.

⁷ În 2020, din 4053 cereri examinate de judecători, 358 au fost admise și **doar 200 de deținuți** au fost eliberați din detenție prin combinarea reducerii pedepsei cu condiționarea (în 2019 - doar 53 de deținuți au fost eliberați). Și, numărul compensațiilor bănești alocate deținuților este de peste 99.089,75 EUR.

⁸ Atât Legea 1402/1997, cât și Codul de Procedură Penală nu au fost modificate în ceea ce privește asigurarea drepturilor împotriva spitalizării forțate.

⁹ În 2019, au fost renovate și puse în funcțiune 4 izolatoare de detenție preventivă (poliție). Alte 11 izolatoare urmează să fie renovate cu sprijinul UE până în 2022. Eforturile de a efectua reparații cosmetice continuă în închisori. Construcția noului penitenciar este amânată pentru 2022, iar penitenciarul din Bălți este în reconstrucție.

23. Potrivit rapoartelor Ombudsmanului și ale Consiliului pentru prevenirea torturii, preocupările cu privire la îmbunătățirea accesului la serviciile medicale, psiho-sociale și de sănătate mintală pentru toate persoanele aflate în detenție, în special pentru cei care aparțin grupurilor vulnerabile, sunt în continuare valabile.
24. Nu există un program de instruire oferit de stat cu privire la prevenirea torturii. Oficiul Avocatului Poporului oferă instruirii pentru prevenirea torturii.¹¹
25. Legea nr. 52 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman) nu a fost modificată în conformitate cu Avizul Directoratului General Drepturile Omului și Statul de drept al Consiliului Europei din 28 noiembrie 2015.

INFRAȚIUNI MOTIVATE DE URĂ

26. Proiectul de lege privind modificarea Codului penal și a Codului Contravențional, care propune formularea unei definiții clare și complexe, incriminarea tuturor actelor ilegale motivate de prejudecăți, dispreț sau ură, nu a fost adoptat. Acesta a fost elaborat și examinat de Parlament în primă lectură în decembrie 2016.

LIBERTATEA DE EXPRIMARE ȘI MASS-MEDIA

27. Codul recent adoptat al Serviciilor mass-media audiovizuale¹² necesită unele îmbunătățiri în asigurarea corectitudinii și imparțialității televiziunii moldovenești.
28. Cu toate că legislația stipulează limitarea numărului de instituții mass-media deținute, aceste dispoziții nu sunt respectate, iar Consiliul Audiovizualului nu insistă asupra respectării obligației furnizorilor de servicii mass-media audiovizuale de a face publice datele privind sursele de finanțare. Nu există date privind aplicarea sancțiunilor în astfel de cazuri. Nu este asigurată transparența deplină a proprietății mass-media și a pieței publicitare. Acesta este motivul pentru care grupurile mici și independente nu dispun de resursele financiare și umane pentru a supraviețui pe piața mass-media.
29. Jurnaliștii continuă să fie supuși atacurilor și intimidării. Statul nu reușește să garanteze un mediu care favorizează activitatea jurnaliștilor, libertatea și pluralismul mass-media.
30. Organizația internațională „Reporteri fără frontiere” a caracterizat mass-media din Moldova ca fiind diversă, dar extrem de polarizată, menționând că politica editorială a marilor instituții mass-media este influențată de interesele politice și de afaceri ale proprietarilor lor. S-a apreciat, de asemenea, că proprietarii motivați politic limitează capacitatea jurnaliștilor de a produce rapoarte echilibrate și imparțiale.¹³
31. Declinul libertății mass-media în ultimii șapte ani a continuat, Republica Moldova fiind încadrată în Indicele Global al Libertății Presei de la 55 în 2013 la 91 în 2020.

DREPTUL LA UN STANDARD ADECVAT DE VIAȚĂ

32. Per ansamblu, în 2020 volumul cheltuielilor de protecție socială a crescut cu 26.852.196 mii lei sau aproximativ 12,27% față de 2019.

¹⁰ În 2019, din 13 plângeri cu privire la „tortură” - au fost inițiate doar 8 dosare penale, iar din 833 plângeri cu privire la „pedepse inumane sau degradante” - au fost inițiate doar 51 de dosare.

¹¹ În 2018, au fost instruiți 300 de angajați ai sistemului penitenciar și 140 de studenți; în 2019 - 429 angajați ai sistemului penitenciar, 236 studenți, 19 angajați ai poliției, 121 angajați și 120 rezidenți ai Centrelor de plasament temporar pentru persoanele cu dizabilități și 120 de deținuți; în 2020 - 525 de angajați ai sistemului penitenciar, 123 de studenți, 25 de angajați ai Ministerului Afacerilor Interne, 323 de deținuți, 86 de carabinieri și 30 de angajați ai poliției de frontieră. În total: 15-2020 au instruit 1535 de profesioniști, 499 studenți în drept și psihologie și 563 de beneficiari.

¹² Prin adoptarea noului Cod al Serviciilor mass-media audiovizuale al Republicii Moldova nr. 174/2018, Statul s-a angajat să dezvolte pluralismul audiovizual, pentru a asigura independența mass-media și protecția și dezvoltarea spațiului audiovizual național.

¹³ În Raportul privind Libertatea Presei din 2020, care se referea la starea de fapt în 2019

33. Totuși, cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă acoperă doar 64,7% din minimul de existență pentru pensionari (o creștere de 5,95% față de 2019), cuantumul pensiei minime în caz de invaliditate severă acoperă doar 48,5 %, iar mărimea alocației sociale de stat este de numai 32,3% din minimul de existență pentru o persoană în vârstă.
34. Comisarul pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei, Dunja Mijatović, în Raportul său privind vizita în Republica Moldova în perioada 9-13 martie, 2020¹⁴, a remarcat lipsa generală a locuințelor sociale și accesul limitat la apă și canalizare, în special în zonele rurale.

DREPTUL LA APĂ ȘI SALUBRITATE

35. Există încă diferențe evidente cu privire la accesul și calitatea serviciilor de apă și canalizare între zonele urbane și rurale. Doar 1/3 persoane din zona rurală au conexiune la o rețea publică de alimentare cu apă și doar 1/8 persoane au toaletă cu jet de apă. Nivelul scăzut de acces la salubritate și lipsa unui tratament adecvat impun direct un cost pentru sănătatea publică și pentru mediu. Se estimează că aproape un milion de oameni se bazează pe apa potabilă din fântânile puțin poluate, iar 80% din fântâni nu sunt conforme cu reglementările privind apa potabilă¹⁵.
36. Dezvoltarea incluzivă rămâne o provocare majoră în acest sector. Decalajul dintre zonele rurale și cele urbane cu privire la accesul la servicii este mare, iar cel mai sărac segment al populației rurale beneficiază de cel mai scăzut nivel de servicii. Accesul la toaletele cu apă este de 94% în zonele urbane și de doar 48% în zonele rurale. Sistemele de canalizare deservește 3,6% din populația rurală, în timp ce în zonele urbane ajunge la 76,3% din populație. Doar 1/3 din gospodăriile rurale au acces la o sursă de apă potabilă administrată public.¹⁶

DREPTURILE PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

37. În pofida tuturor eforturilor, situația din instituțiile țării a raportat cazuri de tratament forțat fără mandat legal; administrarea de medicamente psihotrope fără consimțământ; violență; abuz; detenție involuntară; muncă forțată; și tratament inuman și degradant.
38. Majoritatea instituțiilor rezidențiale suferă de o lipsă de personal medical, de unități inadecvate de locuințe și salubritate și de o lipsă de cazare adecvată pentru persoanele cu mobilitate redusă. Au existat, de asemenea, deficiențe în documentarea, investigarea și gestionarea cazurilor care implică persoane cu dizabilități intelectuale și psihosociale de către poliție, procurori, judecători și furnizorii de servicii medicale.
39. În prezent, rata de ocupare a persoanelor cu dizabilități este de două ori mai mică decât cea a populației generale.¹⁷
40. De asemenea, autoritățile ar trebui să întreprindă măsuri pentru a îmbunătăți accesibilitatea spațiilor publice, a transporturilor și a serviciilor și pentru a se asigura că proiectarea universală și cazarea rezonabilă sunt luate în considerare la dezvoltarea tuturor politicilor sectoriale, pentru participarea lor deplină și efectivă și integrarea în societate.
41. Autoritățile ar trebui să întreprindă măsuri suplimentare pentru a aborda stigmatizarea și discriminarea la locul de muncă.
42. Accesul la informații, adaptarea serviciilor publice pentru a asigura accesul persoanelor cu dizabilități, adaptarea infrastructurii sociale sunt problemele de care autoritățile au încă

¹⁴ <https://rm.coe.int/report-on-the-visit-to-moldova-from-9-to-13-march-2020-by-dunja-mijato/16809ed0e4>

¹⁵ contaminarea microbiologică și cu nitrați etc...

¹⁶ Studiu privind „Securitatea aprovizionării cu apă și perspectivele pe viitor în Moldova”, Banca Mondială

¹⁷ Legea prevede că 5% din forța de muncă din companiile cu 20 sau mai mulți angajați ar trebui să fie persoane cu dizabilități. Persoanele cu dizabilități au dreptul legal la două luni de concediu anual plătit și la o zi de lucru de șase ore, beneficii care îi fac pe angajatori să fie mai puțin dispuși să le angajeze. Deși Strategia Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă 2017-2021 conține măsuri importante de politici publice axate pe creșterea ratei de ocupare a persoanelor cu dizabilități.

nevoie de a identifica soluții pentru integrarea corectă a persoanelor cu dizabilități în societate și capacitatea lor de a-și realiza dreptul la o viață independentă în comunitate.

LGBTI

43. Drepturile minorităților sexuale (LGBT) sunt printre cele mai puțin respectate - 19.4%.¹⁸
44. Reprezentanții LGBT au mai spus că există o îmbunătățire a atitudinii față de membrii comunității, în special de la furnizorii de servicii publice, funcționarii publici, dar și de la cetățenii obișnuiți, ceea ce se datorează în mare măsură activităților intense de informare și formare din partea societății civile.¹⁹
45. Reprezentanții comunității LGBT au menționat că dreptul lor la integritate fizică și mentală este, de asemenea, încălcat.²⁰ Homosexualii se confruntă cel mai adesea cu situații de agresiune, în timp ce societatea este mai tolerantă față de lesbiene.

DREPTURILE COPILULUI

Dreptul la sănătate

46. Situația și birocrăția excesivă menționează că copiii cu boli rare au dreptul la acces echitabil la servicii de diagnostic, tratament și asistență medicală de înaltă calitate. Intervențiile în acest segment sunt amânate, iar legislația în acest sens este defectuoasă. Legislația națională nu conține noțiunea de „boală rară”, iar la nivel național nu există un program național pentru controlul bolilor rare. De asemenea, nu există un laborator clinic dotat cu dispozitive moderne pentru diagnosticarea prenatală sau precoce și profilaxia bolilor rare, nu există protocoale clare și specialiști instruiți în tratamentul lor.

Copiii cu dizabilități

47. Serviciile de prevenire și reabilitare de calitate pentru copiii cu dizabilități, în special cei cu boli rare și cei cu risc de dizabilități, nu sunt suficient dezvoltate și sunt disponibile numai în orașele mari sau în zonele urbane. Personalul medical implicat în terapiile de identificare și intervenție utilizează adesea metodologii învechite pentru detectarea deficiențelor de dezvoltare. Totodată, lipsa de coordonare între sectoarele sănătății, educației și serviciilor sociale duce adesea la amânări, afectând în continuare intervenția și continuitatea asistenței pe măsură ce copiii trec dintr-o reședință în alta și afectează în general calitatea și continuitatea asistenței medicale pentru copiii cu dizabilități și cei cu risc de dizabilități, în special pentru copiii care trăiesc în așezări rurale îndepărtate.

Dreptul la educație

48. Problemele majore ale procesului de educație la distanță au fost faptul că peste 30% dintre copiii înscriși în sistemul de învățământ nu au avut posibilitatea de a participa la orele online din cauza lipsei de tehnologie informatică sau cel puțin a unui telefon cu conexiune la internet.

Olga VACARCIUC
Secretar general

¹⁸ În conformitate cu studiul percepțiilor asupra drepturilor omului în Republica Moldova, efectuat la comanda Oficiului Avocatului Poporului, 2021.

¹⁹ În același timp, mai mulți respondenți, inclusiv experți, au menționat că față de 4-5 ani în urmă, atitudinea polițiștilor față de persoanele LGBT s-a schimbat semnificativ, iar acest progres se datorează informațiilor, împuternicirii polițiștilor de a interacționa cu persoanele LGBT. Deși există încă unele incidente, homosexualii nu mai sunt agitați pentru a fi șantajați pentru bani, în schimbul de a nu dezvălui familiei, persoanelor din comunitate, orientarea lor sexuală.

²⁰ Societatea îi condamnă, îi învinovățește, îi amenință și, în unele situații, ei sunt agresați. Când își dezvăluie orientarea sexuală, o mare parte a persoanelor LGBT sunt presate psihologic și chiar agresate fizic, inclusiv în familie.